

BARNBOKSLUT 2022

Bild: Pixabay.com

Innehåll

1	Inledning	3
2	SAMMANFATTNING	3
3	Ansvar för barnrättsarbetet	6
4	Kunskap om barnkonventionen	7
4.1	Information och utbildning	9
4.2	Barnrättspiloter	9
4.3	Andra kunskapshöjande insatser under 2022	10
5	Kunskap om barns levnadsvillkor och statistik	10
5.1	Statistik i patientjournal	11
5.1.1	Barn som far illa eller misstänks fara illa – Anmälningssplikt	11
5.1.2	Barn som närstående	12
6	Förvaltnings- och verksamhetsnära barnrättsarbete	14
6.1	Förvaltningen Fastighet och service	14
6.1.1	Regionfastigheter	14
6.2	Hälso- och sjukvårdsförvaltningen	14
6.2.1	Barnhälsovårdsenheten	15
6.2.2	Barn- och ungdomshälsan	15
6.2.3	Barn- och ungdomskliniken	16
6.2.4	Barn- och ungdomspsykiatri	17
6.2.5	Habiliteringscentrum	18
6.2.6	Hjälpmiddelscentrum	19
6.2.7	Mobila familjeläkarenheten	19
6.2.8	Mottagningen för tidiga insatser	19
6.2.9	Palliativa avdelningen	20
6.2.10	Vuxenpsykiatri	20
6.2.11	Ögonkliniken	21
6.3	Kollektivtrafikförvaltningen	21
6.4	Regionala utvecklingsförvaltningen	22
6.4.1	Kultur och ideell sektor	22
6.4.2	Välfärd och folkhälsa	24
6.5	Regionkontoret	25
6.5.1	Patientnämndens kansli	25
6.6	Övriga	26
6.6.1	Folktandvården	26
6.6.2	Nytt Akutsjukhus Västerås	26
7	Plan för det fortsatta barnrättsarbetet	26

1 INLEDNING

Inför att barnkonventionen blev lag 2020 betonade regeringen att barnets rättigheter, som gäller alla barn mellan 0–18 år, ska säkerställas på alla nivåer inom offentlig verksamhet och att verksamheter som berör barn och unga ska genomsyras av ett barnrättbaserat synsätt. Barnkonventionens barnsyn är att barnet betraktas som en kompetent och så långt möjligt, självständig individ, med egna rättigheter. Alla aktörer runt barnet har som uppdrag att se till att barnets rättigheter tillgodoses. Sedan tre år är barnkonventionen en del av svensk rätt men det återstår fortfarande ett arbete att göra även om vi kommit en bit på väg. Till Barnbokslutet, som är en del av Region Västmanlands årsredovisning, har alla förvaltningar med tillhörande verksamheter getts möjlighet att bidra med hur de har omsatt barnets rättigheter i praktiken under år 2022. Här redovisas även indikatorer från handlingsplanen mänskliga rättigheter 2020–2022 som kopplar an till barnrätt.

2 SAMMANFATTNING

Barnrättsarbetet handlar ytterst om organisationens styrning och ledning utifrån de lagstadgade rättigheter som barn har. Arbetet måste därför synas i övergripande styr- och ledningsdokument så att fungerande strukturer för tillämpningen blir en del i det ordinarie arbetet. Hänvisningar till ett barnrättbaserat arbete återfanns i Region Västmanlands Hållbarhetsstrategi 2020–2030 och i tillhörande Handlingsplan för mänskliga rättigheter 2020–2022.

Under året har kunskapshöjande insatser om barnets rättigheter genomförts. Medarbetare som gått onlineutbildningar har ökat från 2020. Totalt har *Barnets rättigheter enligt barnkonventionen* och *Prövning av barnets bästa* via Kompetensplatsen ökat sedan 2020.

Hälso- och sjukvården är en viktig aktör för tidig upptäckt av barn som utsätts för våld varför kunskap om bland annat anmälningsplikten måste finnas. Antal journalregistrerade orosanmälningar inom slutenvården halverades från 411 år 2021 till 199 under 2022.

- Lunchföreläsningar för vårdpersonal har arrangerats med fokus på bland annat våld i nära relationer där även barn som bevittnat våld, har utsatts för våld eller utsätter andra för våld ingått. Föreläsningar i samband med Pride i länet har handlat om barn och ungas rättigheter.
- 19 nya barnrättspiloter har utbildats även om antalet barnrättspiloter totalt har minskat under året.

Verksamheter inom olika förvaltningar beskriver hur de på olika sätt tar sig an det barnrättsbaserade arbetet.

Inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen;

- Barn som flytt kriget i Ukraina har haft samma rätt till vård som länets folkbokförda barn. Exempelvis har barn 0–6 år skrivits in på närmaste vårdcentral och följts upp enligt Barnhälsovårdsprogrammet.

- En ny rutin för amningsobservation har tagits fram av det centrala barnhälsovårdsteamet med koppling till forskning som visar flera hälsofördelar med amning. Rätt till liv, hälsa och utveckling för barnet och rätt till stöd i föräldraskapet.
- Barn och ungdomshälsan arbetssätt bygger på att barnet erbjuds delta utifrån egna behov, förutsättningar och önskemål. Insatserna planeras efter varje barns bästa, föräldrar ges stöd och samverkan sker med olika aktörer runt barnet. Rätten att bland annat få bedömt vad som är bäst för barnet, att få komma till tals och vara delaktig i sin vård.
- Barn- och ungdomskliniken har under 2022 fortsatt att genomlysa hela verksamheten utifrån ett barnrättsperspektiv via projektet Barnanpassad vård. Förbättringsområden har identifierats och en handlingsplan är framtagen för det fortsatta arbetet. Ansvar tas enligt artikel 4 i konventionen.
- Hemsjukvård för barn har startat där 26 barn varit anslutna mellan februari och fram till november 2022. Barn ska enligt NOBABS standard om barns och ungas rättigheter och behov inom hälso- och sjukvård, främst vårdas i hemmet, där så är möjligt och bedömts vara barnets bästa.
- Ett nytt arbetssätt har arbetats fram mellan neonatalavdelningen och förlossningskliniken gällande så kallad noll separation mellan den födande och barnet. Rätten till liv, hälsa och utveckling för barnet och rätt till stöd i föräldraskapet.
- Barn- och ungdomspsykiatrien gör sitt yttersta för att beakta barnets bästa även i den allra svåraste formen av vård, slutenvården. Majoriteten av barnen i behov av slutenvård vårdas på BUP:s egen avdelning och det är mycket sällsynt att de vårdas bland vuxna. Barnet har rätt att komma till tals under både formella och informella samtal och vid slutet av vårdtillfället får barnet möjlighet att anonymt förmedla och utvärdera vården. Rätten att bland annat få bedömt vad som är bäst för barnet, att få komma till tals och vara delaktig i sin vård.
- Habiliteringscentrum har genom gruppverksamhet för syskon uppmärksammat barn som närstående till minderåriga patienter med autismdiagnos. Rätten till information och att få stöd att utvecklas utifrån sina specifika förutsättningar.
- Projektet Mottagningen för tidiga insatser har gått över till permanent verksamhet och under året tagit emot 403 barn och familjer. Rätten till liv, hälsa och utveckling för barnet och rätt till stöd i föräldraskapet.
- Tillgänglighet till primärvårdens mödra- och barnhälsovårdsspsykologers insatser har förbättrats då föräldrar till barn 0–6 år kan boka telefonrådgivning i webbtidbok. Rätten till stöd i föräldraskapet.
- Ögonkliniken fortsätter att anpassa information riktad till barn och har bland annat tagit fram broschyrer på olika språk. Rätten till information oavsett bland annat funktionsförmåga och etnisk bakgrund.
- Folktandvården bifogar bildstöd i kallelse till 3-åringar och en barnmiljörund har gjorts i kliniken i Surahammar. Rätten till information och att vara delaktig i åtgärder i miljön där barn vistas.

Verksamheter som har vuxna patienter som målgrupp är viktiga i arbetet med att uppmärksamma barn som närstående eftersom den gruppen barn utgör en riskgrupp för olika grad av psykisk ohälsa både under barndomen och senare i livet. I Hälso- och sjukvården och primärvården har registrerade samtal med vuxna om barns behov av information, och samtal tillsammans med vuxen och barn halverats mellan 2021 och 2022.

- Den palliativa avdelningens barnrättspilot har informerat samtliga sjuksköterskor och undersköterskor om barnkonventionen samt om dokumentation av kvalificerade åtgärds-koder i patientjournal kopplat till barn som närstående. Ansvar att sprida kunskap om vilka rättigheter barn har.
- Vuxenpsykiatri har arrangerat tre digitala föreläsningar med barn-tema för medarbetarna och tio medarbetare har gått utbildningen "Föra barnen på tal". Ansvar att sprida kunskap om vilka rättigheter barn har och rätten till information och utveckling.
- Barnrättspiloten på Mobila familjeläkarenheten har informerat om barnkonventionen på APT och uppmanat medarbetare att gå onlineutbildning för att fylla på kunskaperna. Ansvar att sprida kunskap om vilka rättigheter barn har.

Regionfastigheter har uppdaterat behovsbeskrivningen som verksamheter fyller i inför ombyggnation, med ett avsnitt om barnrättsperspektiv. Byggärenden som går vidare för beslut i styrelse och fullmäktige ska innehålla en prövning av barnets bästa. Rätten till att få prövat vad som är barnets bästa.

Västmanlands länsmuseum har via projektet Kostymstudion stöttat 16 ungas psykiska hälsa och välmående. De ägde själva den kreativa processen från idé, skisser till uppvisning av färdiga plagg med stöd av en pedagog.

Inom området för kulturutveckling har barn och unga varit med och tagit fram innehållet till Hubbla, en app primärt skapad för barn och unga med intresse för kultur, historia och konst i Västmanland. Rätten att få vara delaktig, lyssnad på och utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Välfärd har i samband med framtagandet av en länsgemensam överenskommelse gjort en prövning av barnets bästa och intervjuat barn och unga för att ta tillvara deras synpunkter i arbetet. En utmaning har varit att hitta barn och unga som vill delta i intervjuer och i arbetet. Rätten till att få prövat vad som är barnets bästa.

Den regionala samlingen för föräldraskapsstöd som påbörjades 2019 avslutades 2022. En länsövergripande vägledande handbok för föräldraskapsstödjande aktörer har tagits fram och en ny sida Föräldraskapsstöd i Västmanland riktad till allmänheten på 1177 skapats. Rätten att få stöd i sitt föräldraskap.

Den regionala samordningen för länets elevhälsa bestående av en skolsköterska och en skolläkare, ingår från januari 2022 i regionens ordinarie verksamhet. Målet är att få en jämlik elevhälsa i länet. Ett förbättringsområde är att utvärdera elevhälsans insatser med hjälp av elevernas perspektiv. Rätten till jämlik hälsa.

Inom Kollektivtrafikförvaltningen arbetar en grupp med att planera samordning av resor till olika omsorgsverksamheter med stort fokus på individanpassade resor för barn med särskilda behov. Rätten till jämlika förutsättningar för barn med funktionsnedsättning.

Patientnämnderna analyserade tillsammans med Inspektionen för vård och omsorg, barns psykiska hälsa via ärenden och klagomål som inkommit. De flesta ärenden kom in via vårdnadshavare vilket gör det svårt att veta om synpunkterna även speglar barnens upplevelser. Att verka för att barnen själva får komma till tals och berätta är en viktig förbättring i arbetet. Rätten att få komma till tals i frågor som rör det enskilda barnet.

Inför genomförande av Nytt akutsjukhus Västerås etapp 1 gjordes en prövning av barnets bästa som en del av beslutsunderlaget. Beslutet togs av regionfullmäktige 2022-02-15. Rätten till att få prövat vad som är barnets bästa.

Barnrätten kommer från och med 2023 att ingå som en del i regionens Hållbarhetsprogram 2023–2030 och främst inom målområdena *Jämlikhet och jämställdhet* samt *Tillgänglighet och delaktighet*. Det fortsatta arbetet ska stärka styrning, tydliggöra krav på rapportering och uppföljning, öka deltagande i kompetenshöjande insatser och i högre grad samordna utvecklingsarbetet med befintlig verksamhetsutveckling.

3 ANSVAR FÖR BARNRÄTTSSARBETET

I artikel 4 i barnkonventionen står att stat, region och kommun ansvarar för att genomföra rättigheterna som barn har. Enligt artikel 41 ska den lagstiftning som bäst tillgodoser barnets rättigheter råda. Barnkonventionen är alltså en miniminivå, inte ett tak, för barnets rättigheter. För att säkerställa genomförandet av konventionen finns några viktiga framgångsfaktorer;

- Politisk vilja och prioritering.
- Synliggöra frågorna i övergripande styr- och ledningsdokument.
- Säkerställande av funktioner som bevakar och driver på genomförandet på olika nivåer i organisationen.
- Utbildningsinsatser om barnkonventionen till anställda i organisationen, till allmänheten och inte minst till barn.
- Systematiserade arbetssätt och metoder för hur barnrättsarbetet ska genomföras och utvecklas i ordinarie verksamhet.
- Konkreta och mätbara mål för hur barnrättsarbetet följs upp i organisationen.

Det handlar ytterst om styrning och ledning på alla nivåer. Det behövs fungerande strukturer för att barnrättsperspektivet ska bli en del i det ordinarie arbetet i verksamheternas uppdrag och processer.

Regionens övergripande dokument med skrivningar om barnrättsbaserat arbete under 2022;

Regionplan och budget 2022–2024¹

” Den 1 januari 2020 blev Barnkonventionen lag, och i regionens beslutsunderlag ställs nu krav på att barnperspektivet ska beaktas. Pågående arbete för att stärka barns delaktighet och perspektiv fortsätter.”

Region Västmanlands Hållbarhetsstrategi 2020 – 2030²

Målområde 2, Inriktningsmål 3 ” Vi har ett medvetet barnrättsperspektiv i våra verksamheter och utgår från barnets bästa i frågor som direkt eller indirekt berör barn.”

Handlingsplan mänskliga rättigheter 2020–2022

Handlingsplanen, som godkänts av koncernledningen, knyter an till Hållbarhetsstrategin samt Regionplan och budget. Här framgår hur regionens interna arbete inom området social hållbarhet, med fokus på mänskliga rättigheter, kommer att leda till måluppfyllelse av strategins inriktningsmål. I Barnbokslutet redovisas uppföljda indikatorer från handlingsplanen med specifik koppling till barnrätt.

Regionens barnrättsstrateg tillhör från och med hösten 2022 Centrum för hållbarhet, Regionkontoret. I uppdraget ingår bland annat att stödja regionens förvaltningar att säkerställa förutsättningar att integrera barnrättsfrågor i styr- och ledningsprocesser samt ge verksamheter stöd i tillämpning av barnrättsbaserat arbete.

Under 2022 har information, utbildning och samverkan skett både internt och externt. Bland annat har samverkan gällande barndialoger påbörjats tillsammans med Länsstyrelsen i Västmanland. Deltagande har även skett i följande nätverk;

- arbetsgruppen för regionernas barnrättsnätverk via Sveriges kommuner och regioner
- nationella nätverket för mänskliga rättigheter via Socialstyrelsen
- nätverket för Barn som anhöriga via Nationellt kompetenscentrum anhöriga tillsammans med Socialstyrelsen
- nätverket för föräldraskapsstöd via Länsstyrelsen i Västmanland

4 KUNSKAP OM BARNKONVENTIONEN

För att stärka barnets rättigheter i organisationen behövs kunskap om vilka rättigheter barn har. Vi behöver även känna till skillnaden mellan följande viktiga begrepp;

Barnperspektiv – att som vuxen tänka sig in i barns situation utifrån att själv ha varit barn, ha barn eller umgås med barn. Barnperspektivet behövs för att reflektera över hur åtgärder och beslut eventuellt kommer att påverka barn. Här ingår även vuxna med specifik barnkompetens erhållen via formell kunskap baserad på utbildning, evidens, forskning eller yrkeserfarenhet.

¹ [Centuri \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/centuri)

² [hallbarhetsstrategi-webb.pdf \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/hallbarhetsstrategi-webb.pdf)

Barnets perspektiv - det enskilda barnets, en grupp barns eller barn som gruppens egna perspektiv på sin situation utifrån att de är unika individer. Vuxna behöver förstå och efterfråga barnets perspektiv.

Barnrättsperspektiv – att ha en barnsyn där varje barn betraktas som en rättighetsbärare, är en självständig och kompetent individ, så lång det är möjligt. Ansvara för att säkerställa och tillgodose barnets rättigheter i vardagen och i åtgärder och beslut som påverkar barn, direkt eller indirekt.

Som minst måste barnkonventionens fyra grundläggande principer 2,3,6, och 12 och innebörden av dem vara kända av alla;

Artikel 2 - Lika rättigheter och ickediskriminering

Rättigheterna i barnkonventionen gäller alla barn som befinner sig i Sverige. Barn ska inte diskrimineras på några grunder, inte heller på grund av sina föräldrar. Barn i utsatthet ska särskilt uppmärksammas. Det kan exempelvis vara barn i asylprocess, artikel 22, barn i socioekonomisk utsatthet och barn med funktionsnedsättning, artikel 23, som även har rättigheter utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning³.

Aktuell kunskap om barns levnadsvillkor och annan statistik som rör barn är nödvändig att ta fram och använda sig av för att möjliggöra jämförelser, göra rätt prioriteringar och kunna vidta lämpliga åtgärder och beslut.

Artikel 3 - Beakta och bedöma barnets bästa

Eftersom barn har sämre möjlighet att demokratiskt kunna hävda sina intressen måste vuxna ta hänsyn till om och hur barn påverkas i olika frågor. Punkt 3.1 " Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa" för ett enskilt barn, en grupp barn eller barn generellt. Principen om barnets bästa är juridiskt viktig, allmänt känd men tillämpas fortsatt inte fullt ut trots att alla offentliga verksamheter ska utgå från ett barnrättsperspektiv i alla frågor som rör barn. Det går sällan att enkelt och entydigt ge ett svar på vad som är barnets bästa. Därför måste beslut som påverkar barn i någon mening, föregås av och synliggöras genom att utreda och pröva vad som är barnets bästa och vilka konsekvenser en åtgärd eller beslut får för barn. Barnets bästa ska väga tungt men övertrumfar inte alltid andra intressen om de är legitima, proportionerliga och viktiga i förhållande till barnets rättigheter. Artikel 3.1 kan användas direkt i beslut i regionen och i domar inom rättsväsendet. Beslut som tagits av nämnder, styrelse eller fullmäktige kan upphävas med stöd av 13 kap 8 § kommunallagen om barnets bästa enligt artikel 3.1 inte har beaktats och bedömts. Att beakta och bedöma vad som är barnets bästa kallas även för att pröva barnets bästa eller att göra en barnkonsekvensanalys.

Artikel 6 - Barnets rätt till liv och utveckling

Barnkonventionens artiklar ska ses som en helhet och alla behövs för att säkra barnets utveckling inom alla livsområden. En enskild organisation eller verksamhet

³ [FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning \(regeringen.se\)](https://www.regeringen.se/491315/1611151)

kan inte bära hela ansvaret för barnets utveckling varför samverkan är en central del i barnets rätt till optimal utveckling enligt artikel 6.

Artikel 12 - Barnets rätt att komma till tals i frågor som rör barnet direkt eller indirekt och få åsikterna beaktade utifrån ålder och mognad

Barn ska ges rätten att fritt få uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Här behöver organisationen kunskap och arbetssätt för hur barns åsikter och/eller i de fall det är lämpligt, deras företrädares, kan inhämtas på bästa sätt. Det finns inga specifika åldersgränser eller funktionsförmågor för när barn kan göras delaktiga, det är en bedömning som måste göras utifrån frågeställning och de barn som berörs.

4.1 Information och utbildning

Många medarbetare har via Kompetensplatsen gått Onlineutbildningen *Barnets rättigheter enligt barnkonventionen* men få förvaltningar och verksamheter har efterfrågat fördjupad information och stöd i barnrättsarbetet under 2022.

INDIKATOR <i>HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022:</i> Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet	Målvärde till 2022	2020	2021	2022
Antal medarbetare som genomfört följande onlineutbildningar ökar; <i>Barnets rättigheter enligt barnkonventionen</i>	Ökning (totalt 757)	306	+ 262	+ 189
<i>Prövning av barnets bästa</i>	(totalt 121)	18	+ 10	+ 93
Antal medarbetare inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genomfört barnrättspilotutbildning	Ökning (totalt 28)	0	9	19

4.2 Barnrättspiloter

Sedan 2016 utbildas medarbetare inom hälso- och sjukvården samt tandvården om barnets rättigheter. De ingår därefter i ett nätverk som träffas fyra gånger per år för att få aktuell nationell och regional information, fördjupning inom olika områden och inspirera varandra att utveckla det interna arbetet. Under året har fyra hybridträffar genomförts. Teman som tagits upp under 2022 har varit;

- Kulturdrömmar i Västmanland – om att göra barn och unga delaktiga inom kulturen
- Barn som närstående inom Avancerad hemsjukvård
- Den sociala barnvården och våldsutsatta barn och unga -med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck

År 2022 infördes krav på att delta på minst en nätverksträff á 2 timmar per termin vilket resulterade i att antalet barnrättspiloter minskat och uppgick i slutet av 2022 till 67. Kontakt togs med de som ej deltagit och anledningar till att inte kunna

medverka har varit byte av tjänst eller på grund av andra uppdrag och flera har gått i pension under året. De flesta valde dock att inte svara. En uppdragsbeskrivning för BRP inom hälso- och sjukvården samt tandvården har tagits fram och finns tillgänglig i ledningssystemet⁴.

4.3 Andra kunskapshöjande insatser under 2022

Under Västerås Pride hölls en föreläsning för hälso- och sjukvårdspersonal gällande föräldraskap i familjer med två mammor - bemötande och stöd från mödra- och barnhälsovård samt en föreläsning om unga transpersoners psykiska hälsa och tillgång till vård. I samband med Sala Pride sponsrade regionen ett kulturevenemang med Edvin Törnblom riktat till ungdomar och Hallstahammar Pride arrangerades av ungdomar. Många unga engagerar sig och söker information under Prideevenemang men det är desto svårare att locka medarbetare och chefer att ta del av utbudet och kunskapen som förmedlas av sakkunniga och målgruppen.

Regionens samordnare för våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor har arrangerat en rad lunchföreläsningar samt vårdens vecka mot våld med teman som även berör barn och ungas utsatthet. Områden som föreläsningarna tagit upp har handlat om Hedersrelaterat våld och hälsa, Personer på flykt som riskerar utsättas för prostitution och människohandel, Sex mot ersättning och sex som självskadebeteende, Att fråga om sexuell hälsa, våld och sexuellt våld, Ungdomsmottagningen i Västmanlands användning av frågeformuläret SEXIT -ett frågeformulär som ska underlätta samtal med unga om sexuell ohälsa⁵, Socialt stöd och vård för människor med funktionsnedsättning som varit föremål för intimt partnervåld, Socialtjänstens ansvar inom området våld i nära relationer, Barnahus i Västmanland samt Barns utsatthet för våld.

På kompetensplatsen finns nu också onlineutbildningen *Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation*, där barnperspektiv med genom utbildningen.

5 KUNSKAP OM BARNs LEVNADSVILLKOR OCH STATISTIK

Enligt statistik från Regionfakta bestod befolkningen i Västmanland av 138 179 flickor/kvinnor och 140 788 pojkar/män i slutet av år 2022. Av dem var 61 932 barn, varav 29 899 var flickor och 32 033 var pojkar det vill säga ungefär 22% av befolkningen är barn med egna lagstadgade rättigheter.

FOLKMÄNGD 0 - 18 ÅR 2022			
	flickor	pojkar	totalt
Arboga	1 360	1 527	2 887
Fagersta	1 485	1 566	3 051
Hallstahammar	1 841	1 883	3 724
Kungsör	962	1 038	2 000

⁴ Centuri (regionvastmanland.se)

⁵ Ny metod underlättar samtal med unga om sexuell ohälsa - Linköpings universitet (liu.se)

FOLKMÄNGD 0 - 18 ÅR 2022			
Köping	2 714	2 985	5 699
Norberg	552	621	1 173
Sala	2 398	2 534	4 932
Skinnskatteberg	415	403	818
Surahammar	1 075	1 182	2 257
Västerås	17 097	18 294	35 391
Västmanlands län	29 899	32 033	61 932
Riket	1 123 861	1 191 360	2 315 221

Källa: Regionfakta

Statistik om barns antal, levnadsvillkor, hälsoläge, nyttjande av tjänster och annat behövs som en del i det barnrättsbaserade arbete. Det innebär att regelbundna kartläggningar behöver göras med hjälp av både kvantitativa och kvalitativa undersökningar samt insamling av relevant statistik. En viktig och nödvändig del i det arbetet är också att involvera barn som får göra sina röster hörda. Det gäller det enskilda barnet i en specifik situation så väl som barn och unga som grupp utifrån den demokratiska processen. En utmaning är att identifiera enskilda eller särskilda grupper barn som står längst ifrån sina rättigheter. Det kräver rutiner, metoder, kunskap och inte minst planering i god tid för att föra dialoger med barn. Den insamlade kunskapen behöver därefter analyseras och användas för att synliggöra regionens barnrättsliga utmaningar och väga in olika intressen för att kunna göra rätt prioriteringar, åtgärder och beslut. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barns olika förutsättningar och i slutänden ge det enskilda barnet en optimal utveckling.

5.1 Statistik i patientjournal

Några KVÅ koder (klassifikation av vårdåtgärder) som regionen följt upp i patientjournal sedan 2016 är kopplade till barns rätt är att få stöd och skydd enligt SOL 14 kap 1§⁶ om barn misstänks fara illa samt barn som närståendes rätt till information, råd och stöd enligt Hälso- och sjukvårdslagen 5 kapitlet §7⁷ och Patientsäkerhetslagen 6 kapitlet 5§⁸.

5.1.1 Barn som far illa eller misstänks fara illa – Anmälningsskyldighet

Enligt barnkonventionens artikel 19 har barn rätt att skyddas mot våld i alla former, vanvård och utnyttjande.

Barn är helt beroende av att vuxna uppmärksammar och tar deras signaler på misstänkt utsatthet på största allvar. För ett enskilt barn kan det till och med vara skillnaden mellan liv och död. Därför är många yrkesverksamma enligt lag, skyldiga att skyndsamt anmäla sin misstanke om oro för barn till socialtjänsten.

Det varje verksamhet behöver göra är att;

- hålla frågan om anmälningsskyldigheten levande

⁶ Socialtjänstlag (2001:453) Svensk författningssamling 2001:2001:453 t.o.m. SFS 2021:1314 - Riksdagen

⁷ Hälso- och sjukvårdslag (2017:30) Svensk författningssamling 2017:2017:30 t.o.m. SFS 2021:648 - Riksdagen

⁸ Patientsäkerhetslag (2010:659) Svensk författningssamling 2010:2010:659 t.o.m. SFS 2023:36 - Riksdagen

Datum

Regionkontoret
Centrum för hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2023-02-14

- få stöd från ledning och närmaste chef samt stötta varandra när en anmälan kan bli aktuell
- känna till att anmälningsskyldigheten gäller var och en, det är inte "någon annans" ansvar

ANTAL KVÅ-KOD GD008 (OROSANMÄLAN)							
Hälso- och sjukvården	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	82	135	221	337	272	411	199
Primärvård (regional och privat)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	-	-	-	92	76	75	79
Folktandvården	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	67	90	75	98	73	74	91

INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022: Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet	Målvärde till 2022	2020	2021	2022
Andel verksamheter inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genom KVÅ kod i journal (GD008) uppmärksammat barn som far illa och gjort orosanmälan enligt SOL 14kap1§	100% (totalt 57 beräknade 2020)	Drygt 59% (34)	Drygt 52% (30)	Drygt 49% (28)
Indikatorn i handlingsplanen är formulerad utifrån andel verksamheter som gjort orosanmälan. Att nå 100% är ej realistiskt då alla verksamheter kanske inte misstänker oro.				

ONLINEUTBILDNING VERA- OM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDENS OCH TANDVÅRDENS ANMÄLNINGSPLIKT NÄR BARN FAR ILLA	2020	2021	2022
Antal medarbetare som genomfört utbildningen	12	+ 104	+161 (totalt 277)

Antal orosanmälningar som gjorts under 2022 har halverats inom slutenvården sedan 2021 från 411 till 199.

5.1.2 Barn som närstående

Barns rätt till information, råd och stöd ska särskilt beaktas när en närstående vuxen till barnet;

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,

Regionkontoret
Centrum för hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2023-02-14

3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.
- Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Forskning påvisar att psykisk ohälsa hos dessa barn ofta består vilket kan medföra svårigheter kopplat till utbildning, arbetsförmåga samt en ökad risk för missbruk och självmord. Det är därför viktigt att vårdpersonal har kännedom om de rättigheter som barn som närstående har. Rutiner för att frågar patienter eller patienters närstående om det finns barn som berörs och ha kunskap om att ge råd och stöd till både vuxna och i vissa fall till barn utifrån vårdens sakområde måste finnas i alla verksamheter. Det gäller även att vara behjälplig med att hänvisa till andra aktörers stödinsatser. Stödmaterial som vänder sig till den vuxne patienten och dess anhöriga är framtaget och reviderat under året och ett nytt material som vänder sig till barn och unga har tagits fram där målgruppen barn medverkat i att granskat textförståelsen.

KVÅ-KOD Antal registrerade	Hälso- och sjukvården							Primärvård (regional och privat)			
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
DU055 (samtal med vuxen om barns behov av information)	52	77	88	172	148	296	148	2	3	4	2
DU056 (samtal med vuxen och barn)	13	11	11	47	61	39	17	0	0	1	0
DU057 (samtal med enbart barn)	6	2	6	13	7	9	10	0	0	0	0
INDIKATOR HANDLINGSPLAN MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER 2020–2022: Ökad kunskap och förutsättningar att systematisera och kvalitetssäkra arbetet				Målvärde till 2022			2020	2021		2022	
Andel verksamheter inom hälso- och sjukvård samt tandvård som genom KVÅ kod i journal (DU055,056,057) uppmärksammat barn som närstående enligt HSL kap7§				100% (totalt 57)			Drygt 12% (7)	Drygt 22% (13)		17,5% (10)	
Indikatorn i handlingsplanen är formulerad utifrån andel verksamheter som uppmärksammat rättigheten till stöd. Att nå 100% är ej realistiskt då alla verksamheter (57) kanske inte möter vuxna patienter där närstående barn drabbats.											

6 FÖRVALTNINGS- OCH VERKSAMHETSNÄRA BARNRÄTTSARBETE

Här följer exempel på aktiviteter som genomförts i regionens förvaltningar och verksamheter under 2022. Verksamheterna ansvarar enligt artikel 4 i barnkonventionen för att arbeta barnrättsbaserat. Det innebär att prioritera, respektera och säkerställa barnets rättigheter i det dagliga arbetet och som minimum utgå från grundprinciperna 2, 3, 6 och 12. Instruktionen *Barnrättsbaserat arbetssätt – enkel vägledning*⁹ är framtagen som ett stöd för att påbörja kartläggning av nuläge för var verksamheten befinner sig gällande kunskap och utveckling.

6.1 Förvaltningen Fastighet och service**6.1.1 Regionfastigheter**

Barns rättigheter och behov ska beaktas och säkerställas i projekt vid både planering och utförande av byggnationer. Vid större investeringsprojekt fyller verksamheter, med behov av ombyggnation, i en behovsbeskrivning. Behovsbeskrivningen är en viktig del i planeringen och beskriver vad projektet eller förändringen ska uppnå, vilka krav som ska uppfyllas samt vilka förutsättningar som finns. Under 2022 uppdaterades behovsbeskrivningen med bland annat ett avsnitt om barnrättsperspektivet där verksamheten ska göra en samlad bedömning utifrån barnkonventionens grundprinciper. Behovsbeskrivningen ligger sedan till grund för det fortsatta arbetet i byggnationsprocessen och förmedlas till sakkunniga, exempelvis entreprenörer som följer de lagar och förordningar som gäller vid projektering och byggnation. Under arbetets gång bidrar verksamheten med sina kunskaper i olika delar av investeringsprocessen, däribland barnperspektivet. För beslut av byggnationer över tre miljoner kronor tas beslut i regionstyrelsen eller regionfullmäktige. Framskrivningar till politiken följer regionens ärendemall, där prövning av barnens bästa ska beskrivas med utgångspunkt från barnkonventionens grundprinciper samt andra för ärendet relevanta rättigheter. Under 2023 kommer Fastighet att ha interna utbildningar i tillgänglighet där barnrättsperspektivet är en del av innehållet.

6.2 Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

Till följd av Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari 2022 drabbades många oskyldiga barn av det värsta tänkbara. Barn som levit i fred befann sig plötsligt i ett krig som tog ifrån dem många rättigheter. Barns rätt till en familj och trygghet, rätten till utveckling och utbildning och rätten till hälso- och sjukvård i och med att bostäder, skolor och sjukhus bombats sönder. Miljontals barn och familjer har tvingats på flykt och tusentals barn har dött i ett hänsynslöst krig.

Med anledning av kriget i Ukraina gick regionen upp i stabsläge och upprättade Regional särskild sjukvårdsledning. Syftet var att skapa en gemensam lägesbild av situationen och få underlag för kommunikation och insatser i arbetet framåt kopplat till inriktningsbeslutet "Hälso- och sjukvården skall säkerställa allas rätt till vård i rätt tid och på rätt vårdnivå". Regionen öppnade upp för att alla vårdcentraler skulle ta emot ukrainska flyktingar för att tillgängliggöra möjligheten att söka vård vid behov.

⁹ [Centuri \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se)

Barn under 18 år ska erbjudas vård på samma villkor som länets folkbokförda barn. Det underlättades för barnfamiljer att via ekonomiska incitament och resor, kunna söka vård oberoende av var i länet familjen var placerad. Barn 0–6 år skrevs in vid närmaste vårdcentral och kunde då följas upp enligt Barnhälsovårdsprogrammet. Råby Närvård och Asylhälsas fick i uppdrag att öka kapaciteten för att kunna utföra Hälsoundersökningar och på så sätt även fånga upp eventuella vårdbehov. Antal asylsökande barn, däribland även barn som flytt från Ukraina, som hälsoundersökts under år 2022 var 286. Barn som av annan anledning kommit till länet, exempelvis haft föräldrar med arbetsuppehållstillstånd eller anknytning till annan familjemedlem, och fått vård uppgick till 121.

6.2.1 Barnhälsovårdsenheten

Barnhälsovårdens mål är att främja barns hälsa och utveckling, förebygga ohälsa och tidigt identifiera och initiera åtgärder vid problem. Insatserna syftar till att stödja föräldrar och skapa gynnsamma förutsättningar för en allsidig utveckling hos alla barn. Individuellt utformad hjälp erbjuds barn och föräldrar som löper en större risk att drabbas av ohälsa eller redan har nedsatt hälsa. Centrala barnhälsovårdsteamet (CBHV-team) arbetar med utveckling och uppföljning av barnhälsovården på uppdrag av Vårdval Primärvård.

Under 2022 genomfördes ett arbete kopplat till amning då forskning visar att det finns många hälsofördelar för både barnet och den ammande när barnet ammas under sina första månader i livet (Lancet, 2016). Trots att många vill amma sitt barn i början slutar många tidigt med amningen. CBHV-teamet har av den anledningen utvecklat en ny rutin för amningsobservation med tillhörande arbetssätt och dokumentation för att säkerställa att de som vill amma får stöd så att fler barn får de hälsofördelar som amningen innebär.

CBHV-teamet har ingått i projektet Tandhörnan tillsammans med Folktandvården (FTV). Projektet som pågått i bostadsområde Vallby i Västerås, har fokuserat på tidig upptäckt av barn med risk för munhälsoproblem. Vid upptäckt risk har information och föräldrastöd givits vid flera besök hos Tandhörnan. Goda resultat har uppnåtts bland annat gällande ökad tandborstning där en del barn blivit av med risken för munhälsoproblem. CBHV-teamet har tillsammans med FTV även förbättrat flödet av remittering från barnhälsovården till FTV på regional nivå. Under 2023 planeras utbildning av personal och att påbörja implementering av ett nytt arbetssätt.

6.2.2 Barn- och ungdomshälsan

Barn- och ungdomshälsan utgör en samhällstjänst inom primärvårdsnivån i Region Västmanland. Verksamheten är till för barn som uppvisar lindriga till måttliga symtom på psykisk ohälsa men som fungerar väl inom de flesta livsområden. Länets fyra mottagningar tar emot barn som inte längre tillhör Barnvårdscentralerna och som inte fyllt 18 år. Målet är att ha en hög tillgänglighet och snabbt kunna erbjuda bedömning och samtalsbehandling. Utgångspunkten är att barnet förväntas kunna bli hjälpt av kortare insatser för sitt mående innan problematiken hunnit bli långvarig och kräver andra och mer omfattande insatser. Första kontakten bokas via 1177 eller via remiss från vårdgrannar och sker genom ett telefonbesök hos erfaren behandlare. Under 2022 har ytterligare en mottagning öppnats för att öka tillgängligheten. Mottagningen i Sala är öppen två dagar i veckan och delar lokaler med Hälsocentret. Mottagningen i Köping har under året samlokaliseras med Ungdomsmottagningen.

Verksamhetens medarbetare har en medvetenhet om vikten av att arbeta enligt barnets rättigheter. Arbetssätt och bemötande genomsyras av en anda där den unge erbjuds delta utifrån egna behov, önskemål och förutsättningar. En viktig del är familjeperspektivet och den unges livssammanhang. Föräldrarna är viktiga samarbetspartners utifrån att varje barn har rätt till ett positivt föräldrastöd. Arbetssättet är av flerdimensionell kommunikation för att göra barn och unga så delaktiga som möjligt utifrån utvecklingsålder, språkliga- och kognitiva förutsättningar. Vilken typ av samtal som planeras sker utifrån barnets bästa och barnets möjlighet till inflytande under samtalet ges en betydande vikt. För att stabilisera och skapa förutsättningar för förbättrad psykisk hälsa kan förändringar av andra personer än barnet eller den unge själv behöva göras i den psykosociala närmiljön. Ibland leder kontakter till vidareremittering till Barn- och ungdomspsykiatrien när det bedöms finnas behov av barnpsykiatriska insatser. Andra gånger behöver socialtjänsten kontaktas och en orosanmälan göras. Samarbete sker med olika aktörer som finns runt den unge. Under slutet av 2022 genomfördes en "Brukarrevision" med hjälp av organisationerna Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH) och (H)järnkoll Västmanland. Tonåringar från Västeråsmottagningen erbjöds möjlighet att via intervjuer berätta om sina upplevelser av kontakten med BUH. Resultatet sammanställs under 2023. Arbetet med att göra verksamheten mer känd hos invånarna via bland annat 1177 har fortgått under 2022. Likaså har arbetet med "en väg in" till första linjens psykiska hälsovård inom regionen och BUP initierats och fortgår under 2023.

6.2.3 Barn- och ungdomskliniken

Projektet Barnanpassad vård har fortsatt under hela 2022. Självskattningen har färdigställts och kollegiala granskningar har genomförts tillsammans med barnklinikerna i Dalarna och Värmland samt representanter från det nationella nätverket *Barnanpassad vård*¹⁰. Förbättringsområden har identifierats och en handlingsplan har tagits fram för det fortsatta arbetet. Självskattningen kommer att uppdateras under 2023 efter att övriga åtgärder slutförts med målet att kliniken blir godkänd av nätverket i slutet av 2023. Några förbättringar har redan genomförts under 2022 så som skyltning med fler symboler och den fysiska miljön har setts över, lekmaterial och väggdekorer har köpts in. Bilagor med bildstöd vid digitala kallelser och i andra sammanhang har tagits fram. Syftet är att göra barn mer delaktiga och trygga men det hjälper även föräldrar att förstå och kunna förbereda sina barn inför besök på kliniken.

Projektet hemsjukvård för barn 0 - 18 år kopplat till Nära vård har startat och vänder sig först och främst till barn med långvarig kronisk diagnos i behov av sjukvårdande behandling i hemmet. Målet är att underlätta för och ge stöd till familjen och barnet. Totalt har 26 barn varit anslutna till hemvårdsteamet som mellan februari och fram till november 2022 utfört 140 hembesök. En enkätstudie för att fånga upp familjernas åsikter och inställning till hemsjukvård har genomförts. Majoriteten av

¹⁰ [Nätverket för barnanpassad vård \(barnanpassadvard.se\)](https://natan.se/)

vårdnadshavarna ansåg att det var mycket bra att barnet fick sjukvård i hemmet i stället för på sjukhus och kände sig mycket trygga.

Neontalvården strävar, i enlighet med FN:s barnkonvention, efter att så långt det är möjligt, förebygga separation mellan föräldrar och barn. Arbetet med noll separation har varit i fokus under några år och nu har neonatalavdelningen tillsammans med förlossningskliniken tagit ytterligare ett steg i rätt riktning. Ett nytt arbetssätt har implementerats som möjliggör att vaginalförlösta prematurfödda barn kan tas emot på den födandes bröst, inne på förlossningssal. Målet är att barnet ska stanna kvar hos den födande tills alla procedurer på förlossningskliniken är klara och att de, utan separation, transporteras tillsammans till neonatalavdelningen.

6.2.4 Barn- och ungdomspsykiatri

Ett barnrättsbaserat arbete används alltid och inte minst när behoven är mycket omfattande. Slutenvården inom barnpsykiatri, främst då den psykiatriska tvångsvården och eventuella tvångsåtgärder har under lång tid debatterats i samhället och i media. I barnboksutet för 2022 belyses därför denna del av vården för de allra svårast psykiskt sjuka barnen, där det utifrån allmänhetens betraktande, på grund av begränsad insyn i vården, kan förefalla som barnets bästa kommer i andra hand. Redan i val av och beslut om vårdform och vårdenhet, i de fall där psykiatrisk slutenvård är nödvändigt, beaktas gör BUP sitt yttersta för att beakta barnets bästa även i denna vårdform.

Inom BUP vårdas en lägre andel av patienterna inom slutenvård, jämfört med vuxenpsykiatrisk vård, då det ofta bedöms att det är bättre för barn att vårdas i hemmet, än på sluten psykiatrisk klinik. De patienter som är i oundgängligt behov av sluten psykiatrisk vård, vårdas i majoriteten av fallen på BUP:s egen avdelning i Västmanland. Det är mycket sällsynt att barn vårdas bland vuxna och majoriteten av patienterna vårdas frivilligt inom slutenvården. För en mindre andel barn bedrivs dock tvångsvård, enligt Lagen om Psykiatrisk Tvångsvård¹¹, LPT. För dessa patienter har två olika läkare, var för sig, bedömt att det föreligger ett oundgängligt behov av slutenvård, där vården inte kan tillgodoses på annat sätt. Ofta handlar det om att barnet riskerar att allvarligt skada sig själv och att de själva motsätter sig att ta emot vård. Hela vårdtiden genomförs av att motivera patienten att frivilligt ta emot insatser. För att säkerställa barnets trygghet eftersträvas att närmast anhörig ska finnas på plats tillsammans med barnet under vårdtiden. Det finns undantag då närmast anhörig inte finns att tillgå eller att de inte utgör det bästa för barnet. Vid dessa tillfällen eftersöks alternativ i dialog med socialtjänsten. Vårdmiljön är anpassad för barn och unga för majoriteten av de som behöver vårdas på BUP. Det finns tillgång till aktiviteter för att stärka friskfaktorer, möjliggöra lek och sysselsättning i pyssel- och pingisrum, skolundervisning, aktiv vila i lugna rummet och utevistelse i uterum eller promenader. Löpande görs bedömningar av barnets vårdbehov för att säkerställa att rätt insatser erbjuds och att vårdtiden inte blir längre än nödvändigt. Personalen frågar patienten om eventuella önskemål om daglig aktivitet, utevistelse och om kost. Patienten och vårdnadshavare har alltid

¹¹ [Lag \(1991:1128\) om psykiatrisk tvångsvård Svensk författningssamling 1991:1991:1128 t.o.m. SFS 2022:703 - Riksdagen](#)

möjlighet att komma med önskemål och alla patienter tas upp på daglig rond. Målsättningen med all tvångsvård är att få patienten i tillräckligt bra status för att kunna skrivas ut från slutenvården alternativt acceptera vård på frivillig väg.

Överväganden runt detta görs dagligen.

Barnet har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade när det gäller den egna vården. Därför tas barnets tankar och åsikter tillvara redan vid bedömning om slutenvårdsbehov föreligger och därefter genom hela vårdtillfället. Barnet har möjlighet att komma till tals under formella samtal såsom läkarbedömningar, men även under mer informella former såsom att kontaktperson i personalen efterfrågar åsikter och ber barnet förbereda frågor/tankar till rond alternativt till läkarsamtal. Vid slutet av varje vårdtillfälle får barnet möjlighet att komma till tals och förmedla sin upplevelse och utvärdera vården anonymt via en blankett. Utvärderingarna sammanställs och går igenom regelbundet i syfte att följa upp och förbättra dessa aspekter i vården.

Vid varje vårdtillfälle sker täta insatser för att barnet ska vara informerat om sin vård, syftet med den och planen framåt. Barnet ska fortlöpande ges möjlighet att påverka sin vård i de avseenden som är möjliga att påverka. Bemötandet ska präglas av öppenhet och lyhördhet för barnets behov och samtal sker både med barnet enskilt och tillsammans med anhöriga. Det finns en för barnet utsedd kontaktperson i personalgruppen som exempelvis visar runt på avdelningen vid inskrivning, går igenom vad barnet kan förvänta sig under vårdtiden, ger utbildande insatser kring psykisk ohälsa och strategier till mer indirekta insatser som sker i samvaro i vårdmiljön. Initialt görs en omvårdnadsplanering där barnet, anhöriga och vårdare tillsammans upprättar en plan för vårdtillfället. Även en krisplan upprättas där barnet, anhöriga och vården gemensamt planerar och skriver ned vad barnet och anhöriga bör göra i händelse av kraftigt försämrat status.

I välkomstbroschyrer finns skriftlig information till barn och de barn som vårdas enligt LPT får även information om vad den vården innebär samt om möjligheten att överklaga. Vid behov används bilder och Pictogram¹² samt tolk.

6.2.5 Habiliteringscentrum

Medarbetare på Habiliteringscentrum har ett barnperspektiv i patientarbetet och uppmärksammar barnet som är patient, barnet som är syskon till patienter och barn till vuxna patienter. Det finns dokumentation om på vilket sätt barnkonventionen efterlevs som nya medarbetare informeras om. De uppmuntras även att gå online-utbildningen "Barnets rättigheter enligt barnkonventionen". På verksamhetens interna Teamskanal finns samlad information och länkar som rör barnrätt.

Under 2022 har en gruppverksamhet för barn som har syskon med autismsdiagnos genomförts. Syftet har varit att ge deltagarna mer kunskap och förståelse för hur det är att leva med en autismsdiagnos. Det kan bidra till att de lättare kan acceptera syskonets avvikande beteende och få förståelse för behovet av anpassningar och extra stöd. Ett annat viktigt syfte med gruppen har varit att deltagarna ska få träffa andra barn i liknande situation för att förstå att man inte är ensam.

Barn med en viss kommunikativ- och kognitiv förmåga har också erbjudits ett introduktionsbesök där samtalsmaterialet är anpassat utifrån barnets förmågor.

¹² [Pictogram](#)

6.2.6 Hjälpmedelscentrum

Under 2021 gick alla medarbetare online-utbildningarna på kompetensplatsen om barnkonventionen och om orosanmälan. I början av 2022 genomfördes dialoger och uppföljning på APT.

Efter flera utredningar och en omfattande partsammansatt riskanalys beslutade Hjälpmedelsnämnden 2021 att tyngdtäcken skulle kvarstå för förskrivning med skärpta kriterier för både barn och vuxna. Under 2022 har de nya kriterierna implementerats.

Dialog har också förts med förskrivare, förskolor och skolor gällande följsamheten till Överenskommelsen om skolhjälpmedel.

Barnperspektivet har särskilt beaktats inför beslut i flera ärenden om förskrivning av hjälpmedel utanför sortiment.

6.2.7 Mobila familjeläkarenheten

Barnrättspiloten på Mobila familjeläkarenheten har informerat om barnkonventionen på APT och uppmanat medarbetare att gå onlineutbildning för att fylla på kunskaperna. När de träffar patienter där barn som närstående påverkas lämnas stödmaterial ut om hur barnen påverkas och har rätt till information, råd och stöd.

6.2.8 Mottagningen för tidiga insatser

Mottagning för tidiga insatser har som projekt avslutats vid årsskiftet 2021/2022 och gått över till permanent verksamhet. Under 2022 inkom 375 remisser och mottagningen fick sammantaget 1449 besök av 403 barn och familjer.

Under året har en ny gruppinsats för föräldrar startats. När barnet blivit remitterat till mottagningen ges föräldrar under fem tillfällen en första insats som förmedlar kunskap om barns utveckling och om olika utvecklings- och beteendeproblem i förskoleåldern. Föräldrarollen stärks genom råd och tips på hur barnet kan stödjas i sin utveckling samt vad som kan göras för att få vardagen att fungera enklare både hemma och i förskolan.

Primärvårdens mödra- och barnhälsovårdpsykologer arbetar på uppdrag av vårdcentraler för barnavårdscentraler (BVC) och barnmorskemottagningar. Enheten tar emot gravida och partners till gravida, samt barn inskrivna på BVC och deras föräldrar gällande föräldrablivande, föräldraskap, och barns mående och utveckling. Under året har tillgängligheten till insatser förbättrats och bland annat så har föräldrar till barn 0 - 6 år möjlighet att boka telefonrådgivning för föräldrastöd direkt i webbtidbok utan väntetid. Tjänsten är riktad till föräldrar som önskar psykologisk rådgivning och stöd i frågor rörande föräldraskap, barns utveckling, beteende och mående. Frågeställningar som är aktuella är exempelvis konflikthantering, kris/sorg, tics/tvång, rädsla, oro, ångest, svårigheter kopplat till sömn, mat, toalett eller barns reaktion vid föräldraseparation. Enhetens två väntrum har fått lekhörnor utrustade med anpassade möbler och färgglada leksaker som inbjuder till lek och aktivitet samt nu är ombonade för att skapa en avslappnad stämning för yngre besökare. Väntrummen har även bildstöd för att tydliggöra och underlätta de vardagliga momenten för barnen som kommer.

6.2.9 Palliativa avdelningen

Avdelningen har en barnrättspilot men fler behövs eftersom kunskapen utbildningen ger gör att fler kan utbilda, utarbeta och genomföra handlingsplaner och utveckla verksamheten. Under 2022 har samtliga sjuksköterskor och undersköterskor på avdelningen fått kunskap om barnkonventionen. Inom ramen för utbildningen har deltagarna bland annat fått kunskaper i att praktiskt tillämpat inskrivning av kvalificerade åtgärds-koder (KVÅ) i patientjournalen och efter avslutat utbildning fått sig tilldelat varsin kodmall. Som rutin på avdelningen identifieras och dokumenteras barn som närstående i patientjournalen. Vid stor rond som sker en gång per vecka, har teamet barnen i fokus och tid anslås till att möta varje barns behov. Uppdraget som barnrättspilot är viktigt, utvecklande och stimulerande men kräver tid, kraft och fler medarbetare som har kunskap om vilka rättigheter barn har. Stöd från ledningen är en viktig förutsättning och hög arbetsbelastning sätter gränser för vad som går att åstadkomma. Ytterligare en sjuksköterska kommer att utbilda sig till barnrättspilot under 2023 vilket kommer att förbättrat och utveckla det interna arbetet.

6.2.10 Vuxenpsykiatri

Vuxenpsykiatri har sedan många år en intern barngrupp som är en länk mellan ledningsgrupperna och barnrättspiloterna. Här ingår en verksamhetsutvecklare, en kurator, två enhetschefer och två barnrättspiloter. Barnrättspiloterna i den interna barngruppen samordnar och har regelbundna träffar med övriga barnrättspiloter ute på enheterna. Under året har gruppen bland annat arbetat med:

- Tre digitala föreläsningar med barntema, för medarbetare i vuxenpsykiatri. Medverkande var organisationen Maskrosbarn, Västerås stads barngruppsverksamhet Stationen, Socialtjänsten om vad som händer efter en orosanmälan samt Nationellt kompetenscentrum anhöriga om Unga omsorgsgivare. Sammanlagt deltog cirka 145 medarbetare.

Datum

Regionkontoret
Centrum för hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2023-02-14

- "Föra barnen på tal" är en utbildning med tre tillfällen som tio medarbetare från olika enheter deltog i. Under 2023 planeras en utvärdering av hur metoden används.
- Barnperspektivet är numer en egen rubrik på Vuxenpsykiatriens samarbetsyta. Där läggs information, nyheter, inspelningar av digitala föreläsningar och annat material upp i syfte att sprida uppdaterad, lättillgänglig information i ämnet till alla medarbetare i verksamheten.

Under 2022 har vuxenpsykiatrien även medverkat i en informativ film om hur de arbetar med barn som närstående. Planen för 2023 är att arbeta med hur ett barnrättsbaserat arbete och prövningar av barnets bästa ska konkretiseras i det dagliga arbetet.

6.2.11 Ögonkliniken

Ögonkliniken har arbetat vidare med att anpassa information till barn. Broschyrer inom olika områden har tagits fram på svenska, arabiska, sorani, somaliska och dari. Inför operation används även operationskliniken anpassade information till barn. I finns en informationstavla som beskriver hur undersökningen går till på kliniken. Samarbetet med Habiliteringen där barn med autism undersöks i en anpassad miljö fortsätter. Fortbildning av Elevhälsan och BVC-sjuksköterskor är fortsatt en viktig del av uppdraget för att fånga upp barn som är i behov av kliniken insatser.

6.3 Kollektivtrafikförvaltningen

Kollektivtrafikförvaltningen (KTF) ansvarar för att planera, driva och utveckla kollektivtrafiken i Västmanland och ska identifiera och möta invånarnas behov där barn och ungdomar utgör en del av resenärerna.

Under 2022 har möjligheten att köpa biljett på bussen förenklats. Det går nu att betala med betalkort men det återstår att utveckla ett system för olika biljettpriser då priset med betalkort är samma för alla, oavsett ålder.

En arbetsgrupp arbetar fortsatt med planering och samordning av resor för barn till olika omsorgsverksamheter och med särskild skolskjuts. Gruppen har ett stort fokus på individanpassade resor för barn med särskilda behov. Det kan exempelvis innebära att ett barn med autism blir hämtat och lämnat med samma bil och samma förare varje dag vilket kan vara direkt avgörande för att resorna ska kunna genomföras och att barnet ska känna sig tryggt.

Under 2023 kommer en funktion från KTF att delta i en länsövergripande referensgrupp gällande dialoger med barn. Det finns ett behov av att ta del av barn och ungdomars syn på kollektivtrafik och vad de önskar ska utvecklas framåt. Det är samtidigt en utmaning att få tillgång till målgruppen som även är viktiga när det gäller att prova tjänster och annat som är under utveckling.

6.4 Regionala utvecklingsförvaltningen

6.4.1 Kultur och ideell sektor

Inom kulturutveckling för barn och unga har olika aktiviteter genomförts under 2022, exempelvis;

- Barn och unga har tagit fram innehåll till appen Hubbla, en app primärt för barn och unga intresserade av och nyfikna på kultur, historia och konst i Västmanland. En gymnasieklass har som del i undervisningen arbetat med AR-utveckling för mobilappen. Fyra sommarjobbare har gjort AR-utveckling och haft workshop med barn på en fritidsklubb. Med inspiration från ett digitalt konstverk har de skapat egna verk i Hubbla.
- Under sommaren fanns pedagogisk teknik, programmeringsbara robotar, på Västerås stadsbibliotek som en aktivitet för besökande barn. I samverkan med Västerås stadsbibliotek genomfördes även ett sommarkollo där 16 barn i åldern 10–12 år deltog under tre dagar. Barnen träffade bland annat en författare och en animatör och provade att animera och skapa berättelser med hjälp av film.
- En visning av verket *Fanny* på Brategården mellan Fagersta och Norberg gjordes som ett konstnärligt möte mellan ungdomar och tidigare generationer.
- Film Västmanland arrangerade tillsammans med Regional Kulturskola filmkursen *Idé till succé*¹³. Kursen är för barn och unga vuxna mellan 15 – 20 år som gör en film från manusutveckling till färdig film under ett år.
- Den regionala filmfestivalen *Guldmisteln*¹⁴ införde 2022 en kategori för barn där filmer som främst skapats inom kulturskolan visades.

En analys gjord av Region Västmanland, som visat på att den psykiska ohälsan ökar bland länets unga, är bakgrunden till Västmanlands läns museums arbete med projektet *Kostymstudion*¹⁵. Projektet är ett steg i att utveckla verksamheten genom att stötta ungas psykiska hälsa och välmående vilket går hand i hand med forskning

¹³ [Gör din egen kortfilm – Regional kulturskola i Västmanland](#)

¹⁴ [Guldmisteln 2022 - Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](#)

¹⁵ [Kostymstudion - Västmanlands läns museum \(vastmanlandslansmuseum.se\)](#)

Datum

Regionkontoret
Centrum för hållbarhet
Helén Steglind Larsson

2023-02-14

kopplat till välmående och kreativitet. 2019 publicerades WHO:s rapport *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?*¹⁶ med viktig insikt om att konstnärliga aktiviteter kan användas för att förebygga sjukdom och främja hälsa. Kostymstudion vänder sig till barn i åldern 12 – 18 år som genom kreativt skapande uppmuntrar unga att ta plats och äga sin egen berättelse. Under 2022 genomfördes tre gruppomgångar med totalt 16 deltagare. Det övergripande målet var att skapa en trygg plats för kreativitet och utforskande på läns museet och låta deltagarna utforska och skapa kostymer/roller utifrån olika historiska personer och händelser. Under 14 träffar har varje grupp stöttats av en pedagog från läns museet, men ungdomarna har själva ägt hela den kreativa processen från idéer och skisser till uppvisning av färdiga plagg, med museets utställningar som inspirationskälla. Alla deltagare har positiva bilder av projektet, känt att det har varit kul, lärorikt och välkomnande.

Citat från deltagarna;

"Jag har haft väldigt kul och har lärt mig massor! Supertacksam över att ha fått vara med"

"Det känns bra att ha gjort något själv för en gångs skull"

"Denna kurs har varit mycket rolig och jag är glad att ha fått möjligheten att utveckla mina sykonster. Med en bra lärare/instruktör har jag fått mycket stöd och lärt mig med. Tack för denna kurs ❤️!"

Västmanlands läns museum har också haft en särskild satsning på demokrati och två tillfälliga utställningar med temat har visats på museet. Barn och unga har bjudits in till visningar och demokratiska samtal.

Under 2022 genomförde läns museets pedagoger totalt 74 visningar av museets alla utställningar för 1530 barn och unga. Alla visningar anpassades till den aktuella gruppen och genomfördes för grupper från förskolan, grundskolan, gymnasieskolan

¹⁶ [WHO-rapport: Vad är bevisen för konstens roll för att förbättra hälsa och välbefinnande? En omfattande granskning - Konst + hälsa \(artsandhealth.ie\)](#)

och särskolan. Läns museets pedagoger har därutöver varit ute på skolor i länet och genomfört 27 pedagogiska program för att förmedla historia och kulturarv för totalt 472 elever i deras klassrum.

6.4.2 Velfärd och folkhälsa

Länsgemensam överenskommelse

Velfärd har fortsatt att öka kunskapen om barnrättsbaserat arbete genom att ta stöd från Centrum för hållbarhet och de onlineutbildningar och övergripande stödmaterial som finns. En Länsgemensam överenskommelse om samverkan för barns och ungas hälsa¹⁷ har tagits fram där barnets bästa beaktats via en prövning av barnets bästa som även länets kommuner tagit del av. Barn och unga har intervjuats för att deras synpunkter ska komma fram och tas tillvara på i arbetet men även samverkan med brukarorganisationer har skett. Tjänstedesign¹⁸ har också använts i olika arbeten där en del i metoden handlar om att just få kunskap direkt från målgruppen som berörs. En utmaning är dock att hitta barn och unga inom målgruppen, som vill delta i intervjuer och i arbeten.

Föräldraskapsstöd och Regional samling för föräldraskapsstöd

Föräldrar har enligt konventionens artikel 5 och 18 det yttersta ansvaret för sina barns uppfostran och utveckling. Föräldrar har också rätt att få stöd av samhället i sin föräldraroll via universellt och vid behov individuellt föräldraskapsstöd. Stödet är en av de viktigaste förebyggande insatserna för att främja barnets hälsa och optimala utveckling. Enligt forskning vet vi att delaktighet av båda föräldrarna i den tidiga omvårdnaden, i de fall två föräldrar finns, får dem att engagera sig gemensamt i barnet även över tid. Personalens bemötande utifrån ett jämställt och jämlikt föräldraskap är därför av stor betydelse för barnets välmående.

2019 fick Region Västmanland och Länsstyrelsen Västmanland i uppdrag att arbeta för ökad jämlikhet och tillgänglighet i föräldraskapsstödet, *Regional samling för föräldraskapsstöd*¹⁹. Under 2021 och 2022 har en samordnare haft huvudansvar för att driva uppdraget framåt med finansiering av stimulansmedel för Nära vård som nu avslutats. I uppdraget har en vägledande handbok *Regional samling för föräldraskapsstöd*²⁰ arbetats fram som är ett stöd för länets föräldraskapsstödjande aktörer och en ny sida på 1177 har tillskapats *Föräldraskapsstöd i Västmanland* och vänder sig till föräldrar och allmänhet.

Regional samordning för elevhälsans medicinska insats, EMI

Elevhälsan är en resurs i skolan som utgör en del av samhällets skyddsnät för barn och unga. Den består av medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det övergripande uppdraget är att arbeta förebyggande och hälsofrämjande genom att fånga upp elever med hälsoproblem och behov av stöd. Barnkonventionen och skyldigheten att ta hänsyn till barn och ungas behov

¹⁷ [lansgemensam-overenskommelse-om-samverkan-for-barns-och-ungas-halsa.pdf \(regionvastmanland.se\)](#)

¹⁸ [Innovationsguiden | SKR](#)

¹⁹ [Föräldraskapsstöd - Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](#)

²⁰ [Regional samling för föräldraskapsstöd \(regionvastmanland.se\)](#)

ligger till grund för arbetet med samordning av elevhälsans medicinska insats EMI. Målet är att alla barn och ungdomar 6–19 år i Västmanland ska ha rätt till samma medicinska elevhälsa och patientsäkerhet vilket samordningsfunktionen bidrar till. Kommunala och privata skolor har egna huvudmän för vilka samordningsfunktionen erbjuder stöd, hänvisar och hitta vägar till samverkan mellan huvudmännen, regionen och EMI. Nu finns en tydlig kommunikationsväg mellan EMI och regionens hälso- och sjukvård samt till flera länsövergripande nätverk. Det ges även möjlighet till gemensam kompetensutveckling för länets skolsköterskor och skolläkare. Samordningsfunktionen som består av en skolsköterska och en skolläkare samfinansieras av länets kommuner och regionen och ingår från januari 2022 som ordinarie verksamhet i enheten för välfärd. En del i det barnrättsbaserade arbetet är att göra barn delaktiga i utvärderingar av insatser som vänder sig till dem. Ett förbättringsområde är därför att utvärdera elevhälsans insatser med hjälp av elevernas perspektiv vilket bland annat skulle kunna göras med hjälp av det nationella kvalitetsregistret för elevhälsans medicinska insatser, EMQ²¹. Regionen och kommunerna behöver därför samverka för att få en samlad bild av barn och ungas fysiska och psykosociala hälsas nuläge men även över tid. Statistiken kan även användas som ett verktyg för det systematiska kvalitetsarbetet i både kommuner och i regionen. Sedan tidigare genomförs regelbundet undersökningen Liv och Hälsa ung²² riktad till länets elever i årskurs sju och nio samt till gymnasieskolans årskurs två och ger aktuell kunskap om 13–19 åringars hälsa, livsvillkor och levnadsvanor. Barnhälsovårdsenheten går under våren 2023 med i BHVQ – Svenska Barnhälsovårds registret²³ vilket ger regionen möjlighet att även få statistik gällande barn 0–5 år. Det kvarstår därmed ett glapp i statistiken för barn och unga mellan 6–12 år där EMQ kan vara en möjlig väg att gå för att ta del av data i de åldersgrupperna som "saknas" och för att kunna följa data över tid.

6.5 Regionkontoret

6.5.1 Patientnämndens kansli

År 2021 analyserade Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillsammans med Patientnämnderna barns psykiska hälsa som bygger på ärenden och klagomål som sammanställts i en rapport²⁴. En stor andel av alla klagomål handlade om psykisk hälsa och i de allra flesta fall var det vårdnadshavare som inkom med klagomål. Det är svårt att veta om deras synpunkter även speglar barnens upplevelser det är därför viktigt att i den mån det är möjligt låta barnen själva komma till tals i dessa fall. Det finns också klagomål som handlar om barn som söker vård för fysiska besvär som senare utvecklar ångest och oro till följd av dåligt bemötande inom vården. Det finns klagomål gällande långa väntetider för utredning och behandling inom BUP, svårigheter att få kontakt, barn som inte får ett bra bemötande eller där kommunikationen med vården brister och förtroendet för sjukvården minskar.

Registrerade barnärenden:

²¹ [Start - Nationellt kvalitetsregister för elevhälsans medicinska insatser \(emq.nu\)](https://emq.nu)

²² [Liv och hälsa ung \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se)

²³ [Start - Svenska Barnhälsovårdsregistret \(bvhq.se\)](https://bvhq.se)

²⁴ [Brister i vården gör att barn som mår dåligt får vänta på hjälp | IVO.se](https://ivo.se)

	0 - 9 år	10 - 18 år	Totalt antal ärenden
2020	13	29	42
2021	37	27	64
2022	36	27	63

6.6 Övriga

6.6.1 Folktandvården

Folktandvården har under året börjat med att bifoga bildstöd i kallelsen till 3-åringar med syfte att ge barnet och föräldrar möjlighet att förbereda sig inför första tandvårdsbesöket och skapa delaktighet. Bildstödet finns även på folktandvårdens hemsida.

Kliniken i Surahammar strävar alltid efter att ge barn bästa förutsättningar att lyckas med behandling genom att visa, träna och utföra. Det leder till trygga barn och föräldrar. En Barnmiljöond har gjorts för att titta på verksamheten ur ett barnperspektiv. Samverkan med biblioteket har lett till att väntrummet nu har barnlitteratur på flera språk. Nallar som ges till barn där ett besök varit extra svårt har köpts in och även material för barn som är medföljare till patienter. Folktandvården har också medverkat i en informativ film om hur de arbetar med barn som är patienter.

6.6.2 Nytt Akutsjukhus Västerås

Under 2022 har programmet för Nytt Akutsjukhus Västerås NAV arbetat löpande med att bevaka de beslut politiker har fattat. I dessa beslut ingår barnperspektivet. En prövning av barnets bästa (bilaga 27) gjordes som en del av beslutsunderlaget för genomförandet av NAV Etapp 1²⁵ som beslutades av regionfullmäktige 22-02-15. I september 2022 deltog inbjudna barn i olika åldrar vid första spadtaget för NAV etapp 1. Barnen fick lägga pussel och på så sätt visuellt delta i framtagandet av det nya sjukhuset.

7 PLAN FÖR DET FORTSATTA BARNRÄTTSARBETET

Stater som ratificerat barnkonventionen övervakas av FN:s kommitté för barnets rättigheter. Inför Sveriges granskning 2023 fick regeringen ett stort antal frågor som besvarades i en kombinerad sjätte och sjunde rapport i slutet av 2021. Barnombudsmannen, barnrättsorganisationer och Institutet för mänskliga rättigheter lämnade under 2022 in egna rapporter som komplement till regeringens rapport. Det framkom att barn inte ses som rättighetsbärare gällande exempelvis rätten att skyddas mot våld, rätten att få komma till tals och få sina åsikter beaktade, rättigheter för asylsökande barn samt barns psykiska hälsa. Områden som i någon mån även berör regionen som organisation. I februari 2023 kommer

²⁵ [Möteshandlingar från regionfullmäktige - Region Västmanland \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se/regionvastmanland/se/moteshandlingar)

barnrättskommitténs rekommendationer för vad Sverige fortsatt behöver göra för att uppfylla de rättigheter som alla barn har.

Den övergripande målsättningen för hållbarhetsprogrammet 2023–2030 är att säkerställa att Region Västmanland år 2030 arbetar hållbart och uppvisar hållbara resultat. Barnrätten återfinns i huvudsak under två av programmets följande målområden;

Jämlikhet och jämställdhet: Målet som ska nås är att alla människors lika värde beaktas och respekteras vilket bland annat innebär att regionen arbetar barnrättsbaserat. Här ingår att i alla frågor som rör barn beakta/pröva vad som i första hand bedöms vara barnets bästa.

Tillgänglighet och delaktighet: Målet är att tillgängliggöra verksamheter, lokaler, tjänster, information med mera genom att ta hänsyn till individens förutsättningar. Det innebär att göra grupper och enskilda individer delaktiga för att kunna få inflytande och vara medskapande. Även barn ska göras delaktiga och komma till tals i åtgärder och beslut som rör dem.

Under 2023 fortsätter arbetet och en kraftsamling behövs för att; Stärka styrningen och uppföljningen av hur barnkonventionen implementeras och får genomslag,

- Säkerställa att nämnd styrelse och fullmäktige återremitterar beslutsunderlag som rör barn direkt eller indirekt när en prövning av barnets bästa saknas
- Säkerställa att det barnrättsbaserade arbetet syns i förvaltnings- och verksamhetsplaner

Tydliggöra krav på rapportering och uppföljning av barnkonventionens efterlevnad i regionens olika verksamheter och förvaltningar.

- Uppföljning och rapportering sker via hållbarhetsredovisningen där Barnbokslut är en integrerad del
- Utvecklingsbehov inom området återkopplas till centrum för hållbarhet

Vidta åtgärder för ökat deltagande i kompetenshöjande insatser och bredare representation i regionens nätverk för barnrättspiloter.

- Kunskap om ansvaret för att förverkliga barnets rättigheter till olika målgrupper i organisationen. Exempelvis kunskap om hur rättigheterna kan tillämpas i det dagliga arbetet och vad prövning av barnets bästa innebär
- Minst en medarbetare inom hälso- och sjukvårdens och tandvårdens verksamheter ska ha fördjupade kunskaper om barnets rättigheter genom att exempelvis ta del av regionens barnrättspilotutbildning

Viktigt är att i högre grad samordna utvecklingsarbetet på området med befintlig verksamhetsutveckling som sker inom hälso- och sjukvården och övriga verksamheter.